

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΓΡΑΦΕΤΑΙ - 1

Η ΚΥΠΡΟΣ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΠΟΤΕ (μόνο) ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Πώς οι Κύπριοι έμαθαν ότι είναι Έλληνες ή για την καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης μέσα από την ισοπέδωση της ιστορικής μνήμης

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Στην αρχαιότητα η Κύπρος είχε ένα αυτόχθονο πολιτισμό που φαίνεται να άνθισε από το 8,000 μέχρι το 1000 π.Χ. (είχε δηλαδή πολύ πιο μεγάλη ιστορία από οποιονδήποτε μετέπειτα). Οι αυτόχθονος Κύπριοι είχαν δική τους γλώσσα και γραφή και όπως δείχνουν οι πρόσφατες ανασκαφές στη Μέση Ανατολή είχαν αναπτυγμένες εμπορικές σχέσεις με τις γειτονικές χώρες. Μετά το 2000 π.Χ. άρχισαν οι εποίκισμοι των Αχαιών και άλλων λαών της περιοχής (Φοίνικες) και η Κύπρος μετατράπηκε σε ένα νησί με πλουραλιστική φυλετική και πολιτιστική σύνθεση. Αυτός ο κυπριακός πλουραλισμός φαίνεται καθαρά από τις αναφορές τόσο του Ηρόδοτου όσο και του γεωγράφου Σκυλακα που ταξίδεψε στην περιοχή τον 4ο αιώνα π.Χ. Από την αναφορά του τελευταίου φαίνεται ότι οι αυτόχθονος Κύπριοι εξακολουθούσαν να υπάρχουν σαν αυτόνομη κοινότητα με έδρα την Αμαθούντα, μέχρι τότε.

Γενικά από ότι φαίνεται από τις αναφορές η συνύπαρξη των διαφόρων κοινοτήτων ήταν ειρηνική. Οι Κύπριοι διαχωρίζονταν με βάση την πόλη καταγωγής τους (Σαλαμινάιοι, Αμαθούσιοι κ.λ.π.), ενώ σαν σύνολο προσδιορίζονταν σαν Κύπριοι. Αυτό φαίνεται καθαρά από τις αναφορές των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων για την Κύπρο (βλ. ένθετο).

Η σημερινή αντίληψη ότι οι αρχαίοι Κύπριοι ήταν μέρος του Ελληνικού έθνους είναι μια προβολή των ιδεολογιών του 20ού αιώνα προς τα πίσω, όπως είχε δείξει στο κλασσικό του άρθρο **«Factoids in ancient History» ο F. Maier**. Αναμφίβολα οι κυπριακές πόλεις επηρεάστηκαν από τις Ελληνικές πόλεις.

Παρ' όλα αυτά οι επιδράσεις ήταν ανάλογες με τις παγκόσμιες επιδράσεις που έχει σήμερα ο ηγεμονικός δυτικός πολιτισμός, δεδομένου το ότι ο Ελληνικός πολιτισμός της κλασσικής και Ελληνιστικής περιόδου ήταν ηγεμονικός στην Ανατολική Μεσόγειο. Και σίγουρα οι αρχαίες επιδράσεις στην Κύπρο δεν περιορίστηκαν μόνο στις Ελληνικές. Η Κυπριακή αρχαιολογία, όμως, μετά το 1960 έχει ουσιαστικά ρίξει όλο το βάρος της στους χώρους με εμφανή στοιχεία Ελληνικής επίδρασης, για «εθνικούς» λόγους. Αντίθετα οι επιδράσεις άλλων πολιτισμών αγνοήθηκαν. Η δε Αμαθούντα, το πολιτιστικό κέντρο των αυτοχθόνων Κυπρίων που είχαν δική τους γλώσσα και γραφή, αφέθηκε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 70 στην ημι-παραγνώριση ώσπου άρχισαν οι ξενοδόχοι να κτίζουν και να θάβουν στα θεμέλια των ξενοδοχείων τους την ιστορική μνήμη. Βεβαίως σε θέματα μνήμης τίποτα δεν είναι τυχαίο - ιδιαίτερα όταν εμπλέκονται οι εθνικιστές που είναι φανατικοί για την δικιά τους «μνήμη».

ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ

Οι απόγονοι του Χεττίμ, οι Ρωμιοί και ο θρησκευτικός πλουραλισμός.

Κατά την Χριστιανική περίοδο οι Κύπριοι πέρασαν από διάφορες εναλλαγές κυβερνητών (Βυζαντινοί, Άραβες, Λατίνοι, Οθωμανοί). Ο τοπικισμός των Κυπρίων ήταν χαρακτηριστικός και σ' αυτή την περίοδο. Οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί της Κύπρου ήταν οι πρώτοι (και οι μόνοι μέχρι τον 19ο αιώνα) που κατάφεραν να κερδίσουν Εκκλησιαστική αυτονομία από τα πατριαρχεία - η Εκκλησία της Κύπρου κηρύχτηκε Αυτοκέφαλη τον 4ο αιώνα μ.Χ. Ο τοπικισμός ήταν βέβαια προϊόν της γεωγραφίας (του

νησιώτικου χαρακτήρα) παρά της βιολογίας.

Οι εποικισμοί συνεχίστηκαν όπως και η βιολογική ανάμιξη των φυλών. Εκτός από τη μουσουλμανική μειονότητα, τους Αλβανούς, τους Εβραίους, τους Μαρωνίτες, τους Αρμένιδες και τους Λατίνους υπήρχαν οι Ορθόδοξοι (που ήταν τις περισσότερες φορές η πλειοψηφία) και οι οποίοι ονομάζονταν Ρωμιοί. Ανεξαρτήτως θρησκείας όμως οι κάτοικοι ονομάζονταν συλλογικά Κύπριοι. Απλά οι θρησκευτικές - πολιτιστικές ομάδες αντικατέστησαν τις πόλεις - βασιλεία σαν εσωτερικοί όροι διαχωρισμού.

Αυτή η κατάσταση συνεχίστηκε και κατά τη διάρκεια της Λατινικής και Οθωμανικής περιόδου. Η αλλαγή αποικιοκρατίας από τους Λατίνους στους Οθωμανούς σήμαινε τη δραστική μείωση της καθολικής κοινότητας (που καταδιώχθηκε) και την αλματώδη άνοδο της Ορθόδοξης Εκκλησίας (των Ρωμιών) που ανακηρύχθηκε σαν η μόνη νόμιμη Χριστιανική εξουσία από τους Οθωμανούς. Ταυτόχρονα αυτή την περίοδο αναπτύχθηκε και η κοινότητα των Λινοβαμβάκων που ήταν ένα πολιτιστικό μείγμα Χριστιανισμού - μουσουλμανισμού.

Η πρώτη «μοντέρνα» ιστορία της Κύπρου γράφτηκε το 1776 από τον **Αρχιμανδρίτη Κυπριανό**. Αυτή η Ιστορία αποτελεί ένα μοναδικό ντοκουμέντο εκείνης της μεγάλης Ιστορικής περιόδου όπου η Κύπρος γνώρισε έναν πλουραλισμό πολιτιστικών-θρησκευτικών ομάδων μέσα στη συνολική γεωγραφική ταυτότητα του Κυπρίου. Σ' αυτά τα πλαίσια η αναζήτηση της καταγωγής των Κυπρίων πήγαινε πίσω στην Βίβλο. Στην Εβραϊκή-Χριστιανική παράδοση οι Κύπριοι εθεωρούνταν απόγονοι του Χεττίμ. Ουδείς αναφορά βεβαίως σε. Έλληνες - και είμαστε μόνο 200 χρόνια πριν από το 1992. Λέει λοιπόν ο Κυπριανός: «Πόθεν έχουσιν την αρχήν των οι Κύπριοι».

Εξ αρχής οι Κύπριοι έλαβον μετά τον κατακλυσμόν την αρχήν αυτών, και γέννησίν, από τον πρώτον οικιστή της Νήσου χεττίμ, έγκονον του Νώε, εις τον καιρόν όμως των βασιλέων θεών, ήνθησαν άνθρωποι πολλά ευγενείς εις ωραιότητα και ευταξίαν του σώματος, τους οποίους οι ξένοι ονόμαζον θεούς και θεάς και κατά αλήθειαν ωσάν να μην ήτον γεννημένοι από ανθρώπους θνητούς, λέγει ο σοφός ιστορικός Γουλιέλμος εκ Παριζίου, και γράφει εις τα συγγράμματά του, πως οι Κύπριοι έλαβον την γενεαλογία των από δαίμονας, όχι μόνον διά το κάλλος, και την ευάρμοστον αρμονίαν του σώματος, αλλά προς τούτοις διατί έβλεπε, πως οι άλλοι ξένοι λαοί, ήτον σχεδόν ωσάν αναγκασμένοι να σέβονται, και να προσκυνούσιν αυτούς τους ημίθεους Κύπριους. Κατά δε τους χρόνους του μεγάλου Κωσταντίου, επειδή σχεδόν ερημώθη η Κύπρος από κατοίκους, ο Μ. Κωσταντίνος εκάλεσεν από τα πρόσ της Νήσου ανθρώπους, φιά να εργάζονται την γην, οι οποίοι ήταν όλοι Ρωμαίοι, και ούτω πάλε εκατοικήθη η Νήσος, οι δε μετοικήσαντες εις αυτήν, άλλοι ήλθον από την Αίγυπτον, άλλοι από την Ιουδαίαν και Συρίαν, και Κιλικίαν, Καππαδοκίαν, και Παμφυλίαν, και πολλοί άλλοι ήλθον από την Κωσταντινούπολιν.

Και μια μικρή ιστορική αναφορά στη δημογραφία: Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που παραθέτει ο Κυπριανός οι Χριστιανοί ήταν μειοψηφία τότε (1776).

ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΕΠΟΧΗ

Αναζητώντας ταυτότητα - Έλληνες; Ποιοι είναι αυτοί;

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η δημιουργία ενός Χριστιανικού - Ορθόδοξου κράτους στην Ελλάδα άρχισε να λειτουργεί ελκυστικά για ένα μέρος της άρχουσας τάξης της Κύπρου. Η Εκκλησία όμως παρέμεινε διχασμένη. Κάτω από τους Οθωμανούς η Εκκλησία είχε αποκτήσει τεράστια εξουσία (και περιουσία) αλλά ποτέ δεν έπαψε να βρίσκεται σε ανταγωνισμό με την τοπική μουσουλμανική ελίτ. Έτσι ενώ από την μια δελεαζόταν από την ιδέα να μείνει μόνη κυρίαρχη δύναμη (με την ένωση

με το χριστιανικό κράτος των Βαλκανίων) από την άλλη ανησυχούσε ιδιαίτερα για τις επιπτώσεις του εθνικισμού - σαν κοσμικής ιδεολογίας - στην εξουσία. Παρά τον αυξανόμενο δελεασμό, το 1870 η Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου πήρε μέρος στη Μεγάλη Σύνοδο που καταδίκασε τον Φυλετισμό (Εθνικισμό). Και όταν ήρθε ο πρώτος άγγλος κυβερνήτης, ο Αρχιεπίσκοπος τον προσφώνησε εκ μέρους των Χριστιανών (όχι των Ελλήνων) αλλά έκφρασε και την επιθυμία της εθνικιστικής ελίτ για ένωση με την Ελλάδα.

Γενικά στην αρχή της Βρεττανικής αποικιοκρατίας (τέλη του 19ου αιώνα) τα πράγματα δεν ήταν καθόλου ξεκάθαρα, όσον αφορά την εθνική ταυτότητα και τους πιθανούς πολιτικούς προσανατολισμούς της Κυπριακής ελίτ. Όπως αναφέρει ο Κ. Κύρρης (στο άρθρο **οι πνευματικές αναζητήσεις της εποχής της Αγγλοκρατίας**) μερικοί μάλιστα ήθελαν επιστροφή στους Λουζινιανούς!

«Είναι πρόδηλον ότι οι επιδιώξεις της πνευματικής και της πολιτικής ηγεσίας του τόπου είναι ακόμη τότε ασαφείς, δεν είναι κατασταλαγμένες. Γι' αυτό στο Νέον Κίτιον και σε άλλες εφημερίδες υπάρχει και εκστρατεία υποστηρίξεως της προσπάθειας κάποιου απογόνου των Λουζινιάν για να έλθη στην Κύπρο και να αναλάβει τη διακυβέρνηση της νήσου από τους Άγγλους».

Αυτές οι διανέξεις που πήγάζαν εν μέρει από την αντιπαράθεση Ορθοδοξίας - Ελληνισμού πήραν νέα τροπή κατά τη διάρκεια της Εκκλησιαστικής κρίσης στις αρχές του 20ού αιώνα. Τότε η ρήξη μεταξύ της νέας ταυτότητας του Ελληνισμού που προωθείτο από την Ελλάδα και υποβοηθείτο από τον εκμοντερνισμό που εισήγαγε η Βρεττανική Αποικιοκρατία και της παραδοσιακής ταυτότητας των Ορθοδόξων - Ρωμιών έφτασε στο αποκορύφωμα της. Οι οπαδοί του μητροπολίτη Κιτίου (ανάμεσα τους και ο ηγέτης των εθνικιστών Ν. Καταλάνος) κατηγορούσαν τους οπαδούς του Μητροπολίτη Κερύνειας (τον οποίον υποστήριζε ο πατριάρχης Ιωακείμ) ότι είχαν προσλάβει τον ιεροκήρυκα Τεκνόπουλο για να προπαγανδίζει υπέρ τους. Τα κηρύγματα του Τεκνόπουλου τα οποία γίνονταν δεκτά (σύμφωνα με τον Καταλάνο) με ενθουσιώδη χειροκροτήματα, πήγάζαν από ένα χυδαίο ανθελληνισμό ο οποίος έκφραζε την προσπάθεια των παραδοσιακών να πολεμήσουν την εικόνα του Ελληνισμού και της ένωσης σαν υπόσχεσης απελευθέρωσης: Έλεγε λοιπόν ο Τεκνόπουλος:

«Η Ελλάς δυστυχώς ευρίσκεται εις ηθικήν και εθνική παρακμή εις την οποίαν ουδέν άλλον έθνος Χριστιανικό ευρίσκεται.... Τα τρία τέταρτα των Ελλήνων είναι ζωοκλέπται. Οι Έλληνες είναι ψεύται και δολιεύονται εις το εμπόριο... Οι Έλληνες πρωθυπουργοί και υπουργοί, διευθυνταί τραπεζών και άλλοι αξιωματικοί συλλαμβάνονται καταχρασταί- εις το Πανεπιστήμιον οι καθηγηταί διδάσκουσι τον υλισμόν. Οι Έλληνες ορκίζονται διά το τίποτε». (Λιμπουρίδης, Μελέτες για την Αγγλοκρατία).

Οι Εθνικιστές επικράτησαν στην Εκκλησιαστική κρίση και η Εκκλησία μετατράπηκε σε ηγετική δύναμη του εν Κύπρω Ελληνισμού ξεχνώντας με απίστευτη ευκολία την προηγούμενη αντιπαράθεση. Ο δε Πατριάρχης Ιωακείμ έγραψε μια κάποια πικρία για τη νίκη των αντιπάλων του: «Ζήτηω ο Πατριάρχης των Κυπρίων Ζεμπέρλεη και οι πολιούχοι των στοών» υπονοώντας ότι ο Κιτίου κέρδισε με τη βοήθεια των Αγγλων και των Μασόνων. Το πρόβλημα ωστόσο ήταν βαθύτερο. Η Ελληνοποίηση των άρχουσων ομάδων της Κυπριακής κοινωνίας ολοκληρώθηκε μέχρι το 1910, αλλά ο πληθυσμός, στο λαϊκό επίπεδο είχε ακόμη Ρωμεική παρά Ελληνική συνείδηση. Ακόμα και όρος Έλληνας του ήταν άγνωστος σαν όρος εθνικής ταυτότητας μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα.

«Ότι οι Έλληνες ήταν μισάνθρωποι ή το λιγότερο ακοινωνήτοι φαίνεται να το πιστεύουν και οι Κυπριώτες· έτσι στη Λεμεσό οποίος κατοικεί απόμερα, μακριά από τους συνοικισμούς παραβάλλεται με Έλληνα: Κάθεται σαν τον Έλληνα. Υποστηρίχτηκε πως η παρομοίωση αυτή κατάγεται από τους πρώτους Χριστιανικούς αιώνες, τότε που οι λίγοι

που είχαν απομείνει ειδωλολάτρες Έλληνες ζούσαν απομονωμένοι αποφεύγοντας τους οικισμούς των Χριστιανών. Μια άλλη εξήγηση είναι νομίζω πιο πιθανή. Την ώρα που οι Κύπριοι έβλεπαν και αυτοί στους Έλληνες άγριες υπεράνθρωπες αδάμαστες υπάρξεις, κάπως σαν τους παλιούς Γίγαντες και τους σημερινούς Δράκους, τι παράξενο αν τους φαντάζονταν ναζουν αγειτόνευτοι μακριά από τα χωριά;» Ι.Θ. Κακριδής, «Οι αρχαίοι Έλληνες στη νεοελληνική λαϊκή παράδοση».

Φυσικά η εκπαίδευση και η εκκλησία θα αναλάμβαναν όχι απλά να διαπαιδαγωγήσουν τους Κυπρίους στην Ελληνική ταυτότητα - αλλά και να δημιουργήσουν ένα σύστημα τρομοκρατίας ενάντια σε όποιον το αμφισβητούσε ή το αμφισβητεί. Παρά την εμφάνιση του ρεύματος της Κυπριακής συνείδησης σαν της αυτόχθονης μοντέρνας ταυτότητας, η ρωμεική Ορθόδοξη διατηρήθηκε (και διατηρείται ακόμα ανάμεσα στους γηραιότερους) σαν μνήμη ενός κόσμου που χάθηκε οριστικά. Οι όροι Ρωμικός και Οθωμανός χρησιμοποιούνται κατά περιστάσεις μέχρι τη δεκαετία του 50, οπότε εξαφανίζονται με την ολοκλήρωση των εθνικών ταυτοτήτων στην Κύπρο μέσα από το λουτρό αίματος του 1958.

From:
<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:magazines:traino:no_10:notonlygreek&rev=1598615289

Last update: 2020/08/28 11:48

